

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ
İKTİSAT BÖLÜMÜ

KÜRESEL FİNANS KRİZİ SONRASI DÜNYA VE TÜRKİYE:
"Kriz'e Yönelik Önlemler Ve Politika Arayışları"

ÇAĞLA ERKOÇ

2009471076

İZMİR/2014

Dokuz Eylül Üniversitesi

AMERİKAN RÜYASINDAN

KÜRESEL FİNANS KRİZİNE

'Şu an yaşadığımız kriz, bizi felaketlere sürükleyen ekonomik modelin ve serbest piyasa ekonomisinin her zaman en doğrusu olduğu yönündeki görüşün de sonudur.'

Joseph Stiglitz (Nobel Ödüllü Amerikalı İktisatçı)

ÖZET

Küresel mali kriz; adından da anlaşılacağı gibi bütün dünyayı etkileyen ve çıkış yeri dünyanın herhangi bir ülkesi ya da bölgesi olan ve çıkış nedeni ülke ve ya bölgede ki ekonomik istikrarsızlıklar, mali buhranlar ve de bu bunalımların genellikle kötü yönetimler sonucunda ülkeyi aynen bir sarmaşık gibi sararak ekonomik olarak ülkeleri dar boğaza sokan, benzetmek gerekirse bir ekonomik kalp krizi diyebiliriz.

Kapitalizm belki de Büyük Buhran'dan sonra en büyük sınavını vermektedir. Bu sınavdan başarıyla çıkıp çıkamayacağını tarih belirleyecektir.

I. GİRİŞ

ABD’deki konut fiyatları 2000’li yıllar boyunca büyük bir yükselme göstermiştir. Bu yükselmenin önemli bir nedeni kolaylıkla elde edilebilen mortgage’e dayalı satışlardır. Konut fiyatlarında gerçekleşen bu yükselme piyasalarda aşırı optimist bir hava oluşturmuş ve faizlerin düşük seyrettiği dönemlerde artan risk iştahıyla kişilerin kredi geçmişlerine bakılmaksızın subprime mortgage kredisi (yüksek risk ve yüksek faizli kredi) verilmiştir.

Subprime mortgageler, ABD’de daha riskli borçlular için ev sahibi olma fırsatı sağlamaya yönelik olarak tasarlanmış finansal bir yeniliktir. . Subprime mortgage krediler menkul kıymetleştirme yoluyla finanse edilmiştir. Bu süreçte ikincil araçlarla subprime risk yaratılmıştır. Bilanço dışı araçların bu ilişkisi menkul kıymetleştirme sürecinin hızlanmasına ve repo piyasasının büyümesine yol açmış bu da “gölge bankacılık” olarak isimlendirilen sistemi ortaya çıkarmıştır(Gorton, 2008).

Bunların yanı sıra konut sektörü, ABD Merkez Bankası'nın faiz oranlarını arttırmasıyla durgunluğa girmiştir. Kredilerin geri dönüşümü zorlaşınca ABD finans sistemi için çanlar çalmaya başlamıştır. Şişirilen mortgage balonu patlamış ve kaçınılmaz kriz ABD'nin kapısına dayanmıştır. Mortgage balonunun patlamasıyla küresel finans piyasaları tarihteki en derin kredi krizinin içine girmiştir.2008 yılı son çeyreğinde önde gelen yatırım bankalarından olan Lehman Brothers'ın iflas başvurusunda bulunmasıyla küresel kriz zirve noktasına ulaşmıştır. Başlangıçta mortgage krizi olarak doğan bu kriz daha sonradan likidite krizine dönüşmüştür.

II.KÜRESEL FİNANS KRİZİ SONRASI DÜNYA

ABD hükümeti 2008 yılı ekim ayında acil ekonomik istikrar anlaşmasını kanunlaştırmıştır. Bu yasa ile hazine 700 milyar \$’lık bir kurtarma paketiyle bankaların mali yapısına müdahale etmiştir. Bu apaçık bir şekilde ABD hükümetinin mortgage piyasasına ve finansal endüstriye müdahalesini göstermektedir. Patlak veren bu kriz süreci, dünyada liberalizmin kalesi kabul edilen ülkelerin, kendi çıkarları söz konusu olduğunda ne kadar da samimiyetsiz olduklarının da bir ispatı niteliğindedir.

Ekim 2008’de Amerika Merkez Bankası ve diğer merkez bankaları piyasalara 2,5 trilyon dolar tutarında likidite enjekte etmişlerdir. Bu, dünya tarihindeki en büyük parasal müdahaledir. Amerikan hükümeti ve Avrupa hükümetleri 1,5 trilyon dolar tutarında doğrudan hisse senedi yatırımı taahhüdünde de bulunmuşlardır.

Bankacılık sektöründe yaşanan bu olumsuz gelişmeler finansal sistemde çarpıntılara yol açtığı gibi ABD’de yatırım bankacılığının da sonunu getirmiştir. Avrupa bankacılık sistemi de bu krizden nasibini almış ve birtakım uluslararası Avrupa bankalarına hükümetler tarafından müdahale edilmesi gerekmiştir.

Ağustos 2008 itibariyle tüm dünyada finansal şirketler yüksek riskli ipotek kredileri için 501 milyar dolar zarar ilan etmişlerdir. IMF’nin tahminlerine göre küresel piyasalarda finansal kurumların zararları Kasım 2008 itibariyle 1,5 trilyon dolara ulaşmıştır. Bu zararlar bankacılık sisteminin sermayesinin büyük bir kısmının erimesine ve kredi akımlarının kesilmesine yol açmıştır. (IMF, 2008).

Tablo 1: Çeşitli Ülkelerde Bazı Finansal Kuruluş İflasları 2008-2009

7 Şubat- İngiltere	Northern Rock ulusallaştırıldı	88 milyar sterlin
14 Mart-ABD	Bear Stearns FED sübvansiyonundan sonra ticari bir banka tarafından alındı	29 milyar dolar
7 Eylül- ABD	Freddie Mac ve Fannie Mae ulusallaştırıldı	200 milyar dolar
15 Eylül- ABD	Lehman Brothers iflas etmiştir	
17 Eylül- ABD	AIG ulusallaştırıldı.	87 milyar dolar
18 Eylül- İngiltere	Lloyd TSB HBOS'u satın aldı	12 milyar pound
29 Eylül-ABD	Citibank Washoiva' ı aldı	12 milyar dolar
29 Eylül-Almanya	Hypo Gayrimenkul kurtarıldı.	71 milyar dolar
29 Eylül-İzlanda	Glitnir kurtarıldı.	850 milyon dolar
29 Eylül-İngiltere	Bradford&Bingley kurtarıldı.	32,5 milyar dolar
30 Eylül-Belçika	Dexia kurtarıldı	9,2milyar dolar
30 Eylül-İrlanda	İrlanda bankaları kurtarıldı	572 milyar dolar
7 Ekim- İzlanda	Lansbanki ulusallaştırıldı	
9 Ekim- İzlanda	Kaupthing ulusallaştırıldı	864 milyon dola
12 Ekim- İngiltere	HBOS, Royal Bank of Scotland, Llyods TSB ve Barclays kurtarıldı	60,5 milyar dolar
16 Ekim- İsviçre	UBS kurtarıldı.	59,2 milyar dolar
19 Ekim- Hollanda	ING sermaye yardımı aldı.	10 milyar euro
20 Ekim- Fransa	Fransa hükümeti 6 büyük bankaya kredi açmıştır	10,5 milyar euro
11 Kasım- Kazakistan	Hükümet 4 büyük bankaya sermaye enjekte etmiştir	3,7 milyar dolar
24 Kasım- ABD	Citigroup sermaye desteği almıştır	40 milyar dolar

III. AVRUPA ÜLKELERİNDE ALINAN EKONOMİK TEDBİRLER VE POLİTİKALAR

Danimarka: Danimarka parlamentosu, bankalardaki mevduatlara limitsiz garanti veren kriz planını onayladı.

Fransa: Fransa Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy, hükümetin zor durumdaki bankalar arasındaki kredi alışverişinde 320 milyar euro'ya kadar garanti vereceğini, yine zor durumdaki bankaların sermaye artırımı için ise 40 milyar euro ayıracağını bildirdi.

Almanya: Almanya Başbakanı Angela Merkel'in "mali piyasa istikrar fonu" kurulmasını kapsayan banka kurtarma paketi bakanlar kurulunca onaylandı. Toplamı 500 milyar euro olan paketin 400 milyar euro'luk kısmı bankalar için garantilerden, 80 milyar euro'luk kısmı bankaların sermayelendirilmesinden ve 20 milyar euro'luk kısmı ise garantilerin desteklenmesinden oluşuyor.

Yunanistan: Yunanistan'da hükümet 3 Ekim'de vatandaşlarının bankalardaki tüm mevduatlarına tam garanti verdiğini, ancak bunun politik taahhüt olduğunu çünkü ülkenin bankacılık sisteminin risk altında olmadığını bildirdi.

İzlanda: Krizin en fazla etkilediği ülkelerden biri olan İzlanda'da hükümet, ülkenin üç büyük bankasına el koydu. Rusya'nın İzlanda'nın döviz rezervlerini desteklemek için 5 milyar dolar kredi vereceği bildirdi.

İtalya: İtalya'da da kurtarma planı onaylandı. İtalya'da hükümet bankalardaki mevduatlara 103 bin euro'ya kadar garanti verirken, bankalardaki hisselerin devletçe satın alınarak sermaye artırımının desteklenmesine de karar verdi.

Rusya: Rusya'da parlamentonun üst kanadı Federasyon Konseyi, Dış Ekonomik İlişkiler Bankası'na (Vnesheconombank) 1.3 trilyon ruble (50 milyar dolar) ödemeyi içeren yasayı onayladı. Rusya Devlet Başkanı Dimitriy Medvedev krizden en fazla etkilenen bankacılık sektörünün yaralarının sarılması için 36 milyar dolarlık ilave kredi sağlanmasını kararlaştırdı.

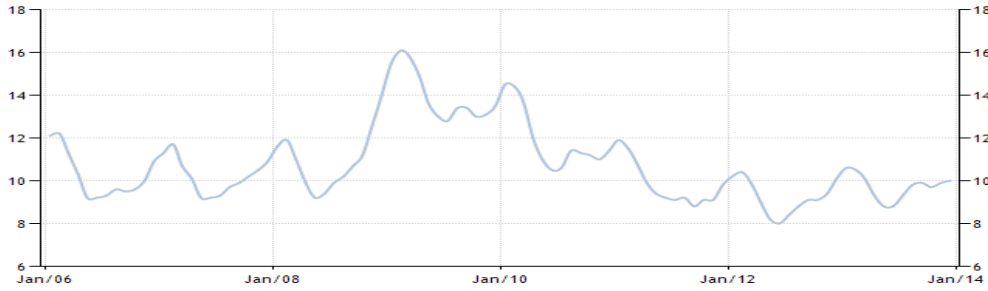
Birçok ülkede yapılan müdahaleler banka bilançolarının finansal araçlarla yeniden yapılandırılmasına yöneliktir. Mevduat garantileri bilançoların pasif tarafını, bankalararası borçlanmalara getirilen garantiler bankaların borçlanmasını ve kredilerini olumlu etkilemesi

hedeflenmiştir. Sermaye enjeksiyonları ise hem nakit ve menkul kıymetlerle aktif tarafını, hem de özkaynaklar nedeniyle finansal kurumların bilançolarının pasif tarafını güçlendirmeye yöneliktir. Para piyasalarının işleyişini sağlamak ve bankalara olan erişimin kısıtlanmaması için hükümetler banka borçlarına garanti getirildiğini açıklamışlardır. Ayrıca makroekonomik istikrar politikaları uygulanmış ve birçok ülkenin merkez bankası, politika faiz oranlarını değiştirmiştir. Bazı ülkelerde faiz oranları sıfıra yakın düzeye gerilemiştir. Bunun yanı sıra merkez bankaları ihalelerle likidite sunmuşlardır.

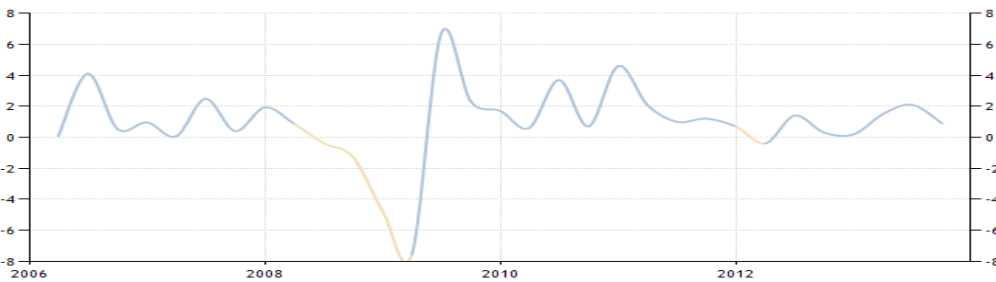
IV. TÜRKİYE'DE KRİZE YÖNELİK ALINAN TEDBİRLER

Küresel finans krizinin Türkiye üzerindeki etkileri 2008 yılının son çeyreğinden itibaren kendini belirgin olarak göstermektedir. 2008 yılı son çeyreğinde gözlemlenen ihracat artışındaki yavaşlama, GSYİH büyüme oranındaki düşüş, işsizlik oranındaki artış Türkiye'nin de, küresel ekonomik faaliyetlerin yavaşlamasından payını aldığını göstermektedir.

Tablo 2: Türkiye İşsizlik Oranı

Tablo 3: Türkiye GSYİH Büyüme Oranı

KAYNAK:TÜİK,TCBM

Türkiye açısından mevcut konjunktürde finansal istikrara yönelik riskler, artan kısa vadeli sermaye girişleri sonucu hızla yükselen cari açık sebebiyle daha da belirginleşmiştir. 2010 yılında, Türkiye açısından tüm dinamiklerin daha olumlu hale geldiği görülmektedir. Ancak bu dönemde, gelişmiş ülkelerdeki genişletici para politikalarının sonucu olarak

sermaye girişlerinde meydana gelen artış hızlı kredi büyümesini beslemiş ve kur üzerinde de aşırı değerlendirme baskısı oluşturmuştur. Cari dengeyi ve finansal istikrarı olumsuz yönde etkileyebilecek bu gelişmelere TCMB, kısa vadeli sermaye hareketlerini engellemek amacıyla faiz koridorunu genişleterek cevap verdiği görülmektedir(Başçı,2012a).

V. SONUÇ

ABD Merkez Bankası'nın (FED) Mayıs 2013 tarihinde tahvil alımını kısacağını "duyurması" ile gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülke kendi ekonomileri açısından çalkantılı bir dönemin yaklaştığını öngörerek en önemli para politikası silahı olan faiz oranı artırımına gitmiştir. Türkiye'de 17 Aralıkta hükümete ilişkin yolsuzluk operasyonu nedeniyle ekonomideki belirsizliklerin daha da artması dövizini ateşlendirmiş, TCMB'nin piyasaya öncelikle yüksek miktarlarda döviz sürmesi ve piyasadan TL çekmesi dövizin ateşini söndürmemiştir. TCMB ani bir toplantıyla faiz oranlarını bir gecede yükseltmiştir. Ancak artan faiz oranları yabancı sermayeyi, belirsizlikler nedeniyle Türkiye'ye çekememiştir.

Dünyamız her dönem çeşitli ekonomik krizlerle sarsılmaktadır. Finansal kriz sonrası neoliberal politikalar sorgulanmaya başlandı ve bu durum Marx'ın hayaletinin Avrupa semalarında, Keynes'in hayaletinin de tekrar Amerika semalarında dolaşmaya başladığının sinyallerini verdi. Bütün krizler sonrası toplanıp yeni çareler ürettiğimizi varsayıyoruz. Fakat nedendir bilinmez ne kadar çare üretsek de her dönem, Marx'ı doğrularcasına, krizlerle karşı karşıya kalıyoruz. Ayrıca bu krizlerden en çok, "gelişmekte olan" devletler etkileniyor. Her seferinde çarelerimiz günü kurtarmaya yönelik oluyor. Belki de sorun gerçekten de ekonomik sistemin kendisinden kaynaklanıyordur.

Türkiye sahip olduğu kaynakları işleyip, pazarlayabildiği zaman tam anlamıyla gelişmiş bir ülke olabilecektir. Pamuğu yetiştirip kilosunu 2 liradan satmakla "gelişmekte olan ülke", pamuğu yetiştirip, kumaşı işleyip, gömleğe bir de marka ekleyip pazarlamakla gelişmiş ülke olunuyor. Türkiye kaynaklarını tam verimli bir şekilde kullanmaya başladığında krizler Türkiye'yi gerçek anlamıyla "teğet geçecektir".

Dünya da, Türkiye de değişmektedir. Her kişinin, kurumun ve kesimin değişimi ve değişimin kendi yaşam alanına yansımalarını iyi okuması, iyi anlaması, iyi sonuçlar çıkarması gerekmektedir. Dünde kullanılan yollarda ısrar edenler, dünden kalan tavır, davranış ve anlayışlarını yenilemeyenler, dünde kalıp yarınlarının vizyonunu oluşturmayanlar; yarınlarında olamayacaklardır.(Uysal,2011)

KAYNAKÇA

- Başçı, Erdem (2012a), Emtia Fiyat Hareketlerine Politika Tepkileri Konferansı Panel Konuşması, TCMB, 7 Nisan 2012, <http://www.tcmb.gov.tr>
- BDDK (2008), Finansal Piyasalar Raporu, Sayı: 12, Aralık.
- Gorton, Gary B. (2008), The Subprime Panic, NBER Working Paper 14398, <http://www.nber.org>.
- IMF, (2008), “Global Financial Stability Report”, October 2008, www.imf.org.
- Stiglitz, Joseph S. (2002), Küreselleşme Büyük Hayal Kırıklığı-, İstanbul, Plan B Yay.
- TEPAV (2008), 2007-2008 Küresel Finans Krizinde Ülkelerin Politika Deneyimleri, www.tepav.org.tr.
- TEPAV (2012), Para Politikasında Yeni Arayışlar ve TCMB, www.tepav.org.tr
- Uysal, Yaşar (2011), Raporlar - Son 9 Yılda Ekonomi, <http://kisi.deu.edu.tr/yasar.uysal>
- Yılmaz, Durmuş (2009a), Küresel Kriz, Etkileri ve Para Politikası Uygulamaları, TCMB, İstanbul, <http://www.tcmb.gov.tr>
- Yılmaz, Durmuş (2011), Türkiye’de Para Politikası, Gelişmekte Olan Ülkeler için Uygun Politika Bileşimi Arayışları: Küresel Finansal Krizi Sonrası, TCMB, Viyana 2011, <http://www.tcmb.gov.tr>